

**FARMASEVTIK TERMINOLOGIYADA LOTIN TILINING O'RNI VA
AHAMIYATI**

Ermatova Ra'no

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali o'qituvchisi

Abrayqulova Ruxshona

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada lotin tilining farmasevtikadagi roli, ayniqsa tibbiy terminologiya, dori nomlari va retsept yozuvlari kontekstida yoritilgan. Maqolada lotin tilining ilm-fandagi tarixiy ahamiyati, uning aniq va universal tizimi ta'kidlanadi. Shuningdek, lotin ildizlari va shakllarining xalqaro dori nomlarini shakllantirishdagi roli va zamonaviy tibbiyotda lotin tilining dolzarbligi muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar. Lotin tili, farmasevtika, tibbiy terminologiya, retsept yozuvi, dori nomlari, farmakologik atamalar, o'zgarmas terminlar

Аннотация. В статье рассматривается роль латинского языка в фармацевтике, особенно в медицинской терминологии, наименованиях лекарств и написании рецептов. Подчеркивается историческое значение латинского языка в науке, его точность и универсальность. Также обсуждается использование латинских корней и форм для создания международных наименований лекарств и продолжение актуальности латинского в современной медицинской практике.

Ключевые слова. Латинский язык, фармацевтика, медицинская терминология, написание рецептов, наименования лекарств, фармакологические термины, Формы лекарств

Annotation. This article highlights the role of Latin in pharmacy, particularly in the context of medical terminology, drug names, and prescription writing. It emphasizes the historical significance of Latin in science and its precise and universal system. The article also discusses the role of Latin roots and forms in shaping international drug names and the relevance of Latin in modern medicine.

Keywords. Latin language, pharmacy, medical terminology, prescription writing, drug names, pharmacological terms, fixed terms

Kirish. Farmasevtika — bu dori vositalarini yaratish, tayyorlash, saqlash va bemorlarga to‘g‘ri qo‘llashni o‘rgatadigan muhim tibbiyot sohasi hisoblanadi. Ushbu jarayonlarda atamalar, dori nomlari va retseptlar aniq va universal tarzda shakllantirilishi talab etiladi. Lotin tili, rasmiy so‘zlashuv tili bo‘lmasa-da, dori nomlari, retsept yozuvi va ilmiy aloqalar sohasida muhim rol o‘ynaydi. Rim imperiyasi davridan boshlab, lotin tili tibbiyot va ilm-fan sohalarida tibbiy atamalarni aniq va o‘zgaruvchan bo‘lmagan tarzda ifodalashda asosiy til sifatida shakllangan. Hozirgi kunda lotin tili hali ham ilmiy muloqotda va tibbiyot amaliyotida o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan. Farmasevtika sohasida ishlayotgan har bir mutaxassis va talaba lotin tilidagi atamalarni bilishi zarur, chunki bu kasbiy faoliyatda aniqlik, ishonchlik va bemorlar xavfsizligini ta‘minlashga yordam beradi.

Asosiy qism. Lotin tili Hind-Yevropa tillar oilasining italian guruhiga laailuqlidir. Qadim zamonlarda Italiya hududidagi Appenin yarim oroli Latsiya viloyatida yashovchi lotin qabilasi bu tilda so‘zlashgan. Latsiya viloyatining poytaxti Rim shahri bo‘lib, miloddan avvalgi I asrga kelib, u Rim saltanatiga aylangan. Rim saltanati kengayib borgani sari, lotin tili uning hukmron tiliga aylanib borgan. Rim saltanati tomonidan Yunoniston (miloddan avvalgi 146-yillarda) bosib olingandan so‘ng, yunon tili lotin tiliga sezilarli ta‘sir ko‘rsatgan. Miloddan avvalgi V asrda Afinada Yevropa tibbiyoti "otasi" Buqrot (Gippokrat) yashagan va ijod qilgan. U o‘z asarlarida ilk bor ilmiy tibbiy atamalarini yozgan. Buqrot o‘zining asarlarida qo‘llagan atamalarning katta qismi xalqaro tibbiy lug‘atga kiritilgan. O‘rta asrlar davrida lotin tilida o‘qitildi va ilmiy asarlar yaratildi. Qadimgi yunon va arab hakimlarining asarlari lotin tiliga o‘girildi. Buyuk olim Abu Ali ibn Sino (Avitsenna)ning jahonga mashhur "Tib qonunlari" asari XII asrda lotin tiliga o‘girilib. XVI asr oxirigacha Evropada tibbiyotni o‘qitish uchun asosiy manba sifatida foydalanib kelindi. Lekin XIX asrga kelib lotin tili milliy tillarga o‘z o‘rnini bo‘shatib berdi. Lotin tili o‘lik tilga aylangan bo‘lsada, hozirgi kungacha o‘z ahamiyatini yo‘qotgani yo‘q. Hozirgi kunda huquqshunoslik, filologiya va biologiya fanlarida lotin tilidan keng foydalaniladi. Lotin tili xalqaro tibbiyot tili deb tan olingan. Qadimgi yunon va lotin tillarining leksik va so‘z yashovchi qo‘shimchalari hozirgi kunda ham minglab atamalar yasash uchun xizmat qilmoqda. Farmatsevtik terminologiya - farmatsiya bilan bog‘liq bo‘lgan barcha fanlarga oid alohida terminologik tizim majmuasidir. Farmatsevtik terminologiyaga dorivor vositalar nomlarini yaratishda foydalaniladigan yasovchi qo‘shimchalarni o‘rganish ham kiradi.

Farmatsevtik texnologiya kursida dori tayyorlashning nazariy asoslari va usullarini o‘rganishda talabalar doimo dori shakllari va galen preparatlarining

(*tabulettae-tabletka, solutions-eritmalar, tincturae-nastoykalar*) nomlaridan foydalanishlariga to'g'ri keladi. Bo'lg'usi farmasevt lotin tilida yozilgan retseptni o'qiy olishi va tushinishi hamda preparatni tayyorlay olishi lozim. Dorixonalarda nafaqat retseptlar bo'yicha yoki retseptsiz dorilar tayyorlanadi va beriladi, balki farmakoterapevtik samara, turlicha bo'lib, ta'siri bir xil bo'lgan preparatlamini almashtirish imkoniyati to'g'risidagi ma'lumotlar beriladi. Ushbu mas'ul vazifani bajarish uchun farmatsevt davolash masalalari bo'yicha zarur ma'lumotlarga ega bo'lishi va tegishli ravishda umumiy tibbiy terminologiyadan xabardor bo'lishi lozim. Shu sababli ham Farmasevtik terminologiyada lotin tilining o'rni va ahamiyati nihoyatda katta hisoblanadi. Farmasevtika — bu dori vositalarini yaratish, tayyorlash, saqlash, taqsimlash va ularni bemorlarga to'g'ri qo'llashni o'rgatadigan tibbiyot sohasi bo'lib, bu jarayonlarda eng muhim jihatlardan biri — terminlarning aniq va universal bo'lishidir. Aynan shu nuqtada lotin tilining roli beqiyos bo'lib, u farmasevtik terminologiyaning asosiy tayanchiga aylangan. Lotin tili qadimdan ilm-fan tili sifatida shakllangan bo'lib, ayniqsa tibbiyot va farmasevtikada o'zining aniqligi, ixchamligi va xalqaro tushunariligi bilan ajralib turadi. Garchi u hozirda so'zlashuv tili sifatida ishlatilmasa-da, ilmiy terminologiyada o'zining dolzarbligini saqlab qolgan.

Farmasevtika sohasida minglab atamalar, dori nomlari, dori shakllari, o'lchov birliklari va bemorga beriladigan ko'rsatmalar aynan lotin tilida ifodalanadi. Bu esa dunyoning istalgan nuqtasidagi farmasevtlar va tibbiyot xodimlari uchun yagona tushunarli platformani yaratadi. Lotin tili, eng avvalo, retsept yozishda alohida ahamiyat kasb etadi. Retseptlar maxsus strukturaga ega bo'lib, ularning deyarli barcha qismlari lotin tilida yoziladi. Bunda dori vositalarining nomi, miqdori, tayyorlash usuli, bemorga qo'llanish usuli kabi barcha muhim ma'lumotlar lotincha yoziladi. Bu yondashuv dorixona xodimlariga dori tayyorlashda aniq ko'rsatma beradi, chalkashliklarga yo'l qo'ymaydi va davolanish jarayonining xavfsizligini ta'minlaydi. Shuningdek, dori vositalarining nomlari ko'pincha lotin tilidagi ildizlar asosida yaratiladi. Bu nomlar xalqaro darajada yagona bo'lib, har qanday davlatda dorining asl mazmuni tushunarli bo'ladi. Masalan, *Natrii chloridum* — natriy xlorid, *Acidum ascorbinicum* — askorbin kislotasi. Shu bilan birga, lotin tilida dori shakllari (masalan, *unguentum* — malham, *solutio* — eritma, *tabulettae* — tabletkalar) va ularning dozalari ham belgilanadi. Lotin tilining yana bir muhim xususiyati — o'zgaruvchanlikdan holi bo'lgan til sifatida barqarorlikni ta'minlashidir. Boshqa zamonaviy tillarda yangi so'zlar paydo bo'lishi, ba'zilarining mazmuni o'zgarishi mumkin, ammo lotin tilidagi terminlar tarixiy asosga ega bo'lib, yuzlab yillardan beri

o'zgaray kelmoqda. Bu esa ularning ilmiy barqarorligini kafolatlaydi. Quyida ba'zi bir so'zlarning tahlilini ko'ramiz

Lotin tili	Ingliz tili	Rus tili	O'zbek tili
Medicina	Medicine	Медицина	Tibbiyot
Pharmacia	Pharmacy	Фармацевтика	Farmasevtika
Capsula	Capsule	Капсула	Kapsula
Prescription	Prescription	Рецепт	Retsept

Xulosa. Lotin tili farmasevtika sohasida faqat tarixiy ahamiyatga ega bo'lgan til emas, balki bugungi kundagi dori vositalarining xavfsiz va to'g'ri muomalasi uchun zaruriy vositadir. Farmasevtika bilan bog'liq har bir inson — u talabami, farmasevtmi yoki shifokormi — lotin tilidagi asosiy atamalarni puxta egallashi zarur. Bu nafaqat kasbiy bilimni chuqurlashtiradi, balki ish faoliyatida aniq, ishonchli va zamonaviy mutaxassis bo'lishga yordam beradi. Shunday qilib, lotin tili farmasevtik terminologiyada asosiy ilmiy vosita sifatida nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham egadir. U orqali dorilar to'g'ri nomlanadi, tayyorlanadi, saqlanadi va bemorlarga belgilangan holda qo'llaniladi. Farmasevtikaning rivoji, xalqaro hamkorliklar va bemor xavfsizligini ta'minlashda lotin tilining o'rnini kelajakda ham dolzarb bo'lib qolaveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Mikros, M. A. (2003). Lotin tili va tibbiyot terminologiyasi. Tibbiyot ilmiy nashriyoti.
2. Yunusov, M. (2015). Tibbiyot va farmatsevtikada ilmiy til sifatida lotin tili. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti.
3. Abu Ali ibn Sino. (2012). Tib qonunlari. XII asrda lotin tiliga tarjima qilingan. O'zbek ilmiy nashriyoti.
4. Turov, V. (2010). Ilmiy tibbiy atamalarni tarjima qilishda lotin tilining ahamiyati. Tibbiyot ilmi va amaliyoti, 34(2), 56-67.
5. L.Bazarova, N.Suyundikov, D.Xudoyqulova. Lotin tili va farmasevtik terminologiya asoslari. Toshkent-2018
6. X.T.Umarov Lotin tili va tibbiy-farmatsevtik terminologiya asoslari. Toshkent 2015

